DE KOOPMAN VAN VENETIË

Shakespeare in gewoon Nederlands

DE KOOPMAN VAN VENETIË

Opnieuw vertaald door

Malcolm van Dijke

Malcolm van Dijke (1963) groeide tweetalig op. Hij is geboeid door Shakespeare en heeft al langere tijd de wens gehad zijn belangrijkste werken in gewoon Nederlands te vertalen. Reacties en commentaar via: malcolmvandijke@gmail.com.

In de serie *"Shakespeare in gewoon Nederlands"* verscheen tot nog toe (www.bravenewbooks.nl/williamshakespeare):

Macbeth
Koning Lear
Julius Caesar
Antonius en Cleopatra
Hamlet, prins van Denemarken
De Koopman van Venetië
Julius Caesar en Anonius & Cleopatra

William Shakespeare
De Koopman van Venetië – Shakespeare in gewoon Nederlands
Vertaler: Malcolm van Dijke
Foto cover: Jasmin Key; Pixabay
Coverontwerp: Malcolm van Dijke
ISBN: 9789464182118
© 2020. Malcolm van Dijke.
Alle rechten voorbehouden.

INTRODUCTIE

De Koopman van Venetië is na Hamlet één van de meest bekende en opgevoerde toneelstukken van Shakespeare. Hoewel een blijspel, is er genoeg drama in te beleven. Dat drama speelt zich vooral af rondom de Jood Shylock, waar de koopman Antonio geld van had geleed. Shylock wordt geminacht omdat hij Jood is, maar vooral vanwege zijn woekerpraktijken. Shylock haat Antonio en zijn haat komt tot een hoogtepunt als Shylock Antonio wil doden, als deze in gebreke blijft. Tegenover de beroemde klachtrede van Shylock over al het onrecht hem als Jood aangedaan, staat de beroemde lofrede van Portia over de aard van genade. Haat verliest, genade wint en Shylock krijgt nog een kans.

Om het lezen van dit toneelstuk gemakkelijker te maken, verschijnt nu deze nieuwe vertaling in gewoon Nederlands. Dat wil zeggen: De Koopman van Venetië lezen in gewoon proza, zonder je al te vaak af te vragen wat er bedoeld wordt.

De vertaling is gebaseerd op de tekst zoals die te vinden is bij W.J. Craig. Voor voetnoten is gebruik gemaakt van Wikipedia.

Toegevoegd is een overzicht van bekende en interessante citaten uit het toneelstuk. Het overzicht is samengesteld op basis van een eigen selectie.

INHOUD

INTRODUCTIE 5
1 DE KOOPMAN VAN VINETIË IN HET KORT 7
2 PERSONAGES 9
3 TONEELSTUK 11
3.1 EERSTE BEDRIJF 12
3.1.1 VENETIË. EEN STRAAT 12
3.1.2 BELMONT. HET HUIS VAN PORTIA 17
3.1.3 VENETIË. EEN PLEIN 22
3.2 TWEEDE BEDRIJF 28
3.2.1 BELMONT. HET HUIS VAN PORTIA 28
3.2.2 VENETIË. EEN STRAAT 29
3.2.3 VENETIË. HET HUIS VAN SHYLOCK 36
3.2.4 VENETIË. EEN STRAAT 37
3.2.5 VENETIË. VOOR HET HUIS VAN SHYLOCK 38
3.2.6 VENETIË. VOOR HET HUIS VAN SHYLOCK 40
3.2.7 BELMONT. HET HUIS VAN PORTIA 43
3.2.8 VENETIË. EEN STRAAT 45
3.2.9 BELMONT. HET HUIS VAN PORTIA 47
3.3 DERDE BEDRIJF 51
3.3.1 VENETIË. EEN STRAAT 51
3.3.2 BELMONT. HET HUIS VAN PORTIA 55
3.3.3 VENETIË. EEN STRAAT 64
3.3.4 BELMONT. HET HUIS VAN PORTIA 66
3.3.5 BELMONT. EEN TUIN 68
3.4 VIERDE BEDRIJF 72
3.4.1 VENETIË. EEN GERECHTSHOF 72
3.4.2 VENETIË. EEN STRAAT 86
3.5 VIJFDE BEDRIJF 87
3.5.1 BELMONT. VOOR HET HUIS VAN PORTIA 87
4 BESPREKING VAN HET TONEELSTUK 98
5 CITATEN – BEROEMD EN INTERESSANT 108

1 DE KOOPMAN VAN VINETIË IN HET KORT

Antonio is een rijke koopman in Venetië, die een aantal schepen op zee heeft. Het blijkt zelfs dat hij al zijn geld in schepen en zaken geïnvesteerd had en een liquiditeits-probleem heeft. In die situatie vraagt zijn vriend Bassanio om een geldlening. Deze heeft geld nodig om naar de hand van Portia, een rijke erfgename, te dingen. Omdat Antonio geen geld op zak heeft wordt er een lening afgesloten bij de Jood Shylock. Het is een renteloze lening, maar als bepaling wordt opgenomen dat, als Antonio in gebreke blijft, Shylock een pond vlees uit zijn lichaam mag snijden. Antonio vat dit als een grap op. Later blijkt dat het Shylock bloedige ernst was.

Portia woont in Belmont en had een groot vermogen van haar vader geërfd; zij was nog ongetrouwd. Haar vader had een bepaling gemaakt, die moest voorkomen dat zijn dochter met een verkeerde man zou trouwen. Elke gegadigde moest besluiten één kistje van drie kistjes (goud, zilver en lood) te open. Het winnend kistje bevatte een portret van Portia. Wie het geluk had dat te openen kreeg Portia tot vrouw.

Vele mannen uit Oost en West kwamen naar Belmont op zoek naar geluk, maar zonder succes. Zo komen ook de prins van Marokko en de prins van Arragon hun geluk beproeven. De eerste kiest goud, de tweede zilver. Beiden moeten afdruipen.

Uiteindelijk komt Bassanio, die in het verleden Portia al een keer ontmoet had, in Belmont aan. Hij had zich netjes aan laten kondigen en had zelfs geschenken gestuurd. Portia is met zijn komst zeer ingenomen en hoopt op een goede afloop. Bassanio maakt zijn afweging en kiest vervolgens het juiste kistje.

Helaas is er geen tijd voor een huwelijk. Een brief komt binnen met het nieuws dat Antonio in gebreke is; een aantal van zijn schepen zijn vergaan. De Jood Shylock wil nu de boete opeisen, één pond vlees uit het lichaam van Antonio. Dat betekent het einde voor Antonio. Bassanio wordt gevraagd om naar Venetië te komen om afscheid te nemen.

In Venetië daagt Shylock Antonio voor het gerecht. Tijdens de rechtszaak probeert de hertog Shylock tot andere gedachten en tot een genadiger houding te bewegen. Dat lukt niet. Shylock is vast van plan de boete op te eisen, geheel volgens het contract.

Het lijkt voor Antonio slecht te zullen aflopen. Maar dan verschijnt er een jurist met zijn klerk uit Padua. Die twee zijn niemand anders dan Portia en haar kamermeisje Nerissa. Beiden vermomd.

Ook Portia probeert Shylock tot andere gedachten te brengen, wat niet lukt. Shylock staat op naleving van het contract, op de letter nauwkeurig. Na dit vastgesteld te hebben, kan Shylock zijn gang gaan. Maar Portia, de jurist stelt een aantal voorwaarden. Als het contract naar de letter uitgevoerd moet worden, dan mag er precies één pond vlees uitgesneden worden, niet meer of minder. Er mag ook geen bloed vloeien. Als aan die voorwaarden niet voldaan wordt, staat Shylock zelf schuldig.

Shylock wil nu alsnog zich met betaling tevreden stellen, maar voor die regeling is het te laat. Het blijkt ook dat Shylock zelf een wet overtreden had, door als vreemdeling een burger van Venetië naar het leven te staan. Hij moet heel zijn vermogen afstaan en als hij in leven wil blijven, christen worden. Hij besluit zijn huid te redden en stemt toe. De Hertog spaart zijn leven.

Hoewel de jurist niet betaald wil worden voor zijn diensten, wil hij wel graag als teken van dank de ring van Bassanio hebben, die Portia hem had gegeven, onder de belofte daar nooit afstand van te doen. Na eerst te weigeren, stemt hij toe op aandrang van Antonio. Gratiano geeft zijn ring, die hij van Nerissa gekregen had, aan de klerk.

Bij thuiskomst ontstaat er een drama over de ringen. Waar zijn die gebleven en wie heeft ze? Portia en Nerissa spelen de zaak behoorlijk op. Als de waarheid uitkomt, krijgen de mannen hun ringen terug. Alles loopt goed af, behalve voor de Jood Shylock.

2 PERSONAGES

Antonio, een koopman in Venetië.
Bassanio, vriend en neef van Antonio.
Portia, een rijke erfgename.
Nerissa, kamermeisje van Portia.

De prins van Marokko en de prins Van Arragon.
Salanio, Salarino, Gratiano: vrienden van Antonio en Bassanio.

Shylock, een rijke Jood.
Jessica, dochter van Shylock.
Lorenzo, minnaar van Jessica.
Tubal, een Jood, vriend van Shylock.
Lancelot Gobbo, dienaar van Shylock; later van Bassanio.
De oude Gobbo, vader van Lancelot.

Leonardo, dienaar van Bassanio.
Balthasar en Stefano, dienaars van Portia.
De hertog van Venetië.
Senatoren van Venetië, rechtsbeambten, een cipier, dienaars van Portia en anderen.

Het toneelstuk speelt voor een deel in Venetië en voor een deel in Belmont, op het landgoed van Portia.

3 TONEELSTUK

DE KOOPMAN VAN VENETIË

EEN BLIJSPEL

3.1 EERSTE BEDRIJF

3.1.1 VENETIË. EEN STRAAT

Antonio, Salarino en Salanio.

ANTONIO: Om je de waarheid te zeggen, ik weet werkelijk niet waarom ik zo somber gestemd ben. Het ergert me, en jij zegt dat het jou ook ergert. Waar ik het van kreeg, waar ik het vandaan heb of opdeed; wat de reden ervoor is, waar het door veroorzaakt wordt, -- daar moet ik zelf nog achter zien te komen. Die neerslachtigheid brengt mij zo in verwarring dat ik nauwelijks mezelf herken.

SALARINO: Jouw hart zwalkt op de wijde oceaan rond, waar jouw grote schepen met hun trotse zeilen als edelmannen en rijke kooplui uit de hoogte neerkijken op de kleinere koopvaarders, die zich nederig buigen en eerbiedig de vlag strijken, als die van jou met hun geweven wieken voorbij vliegen.

SALANIO: Geloof me, man, als ik zoveel schepen op zee had, zouden bijna al mijn gedachten, met al mijn hoop en verwachtingen, ver van huis, in verre landen zijn. Ik zou voortdurend grassprietjes plukken om na te gaan uit welke hoek de wind waait. Ik zou eindeloos op kaarten turen om naar havens, kades en ankerplaatsen te zoeken. Elke gebeurtenis die mijn geluk in zaken onzeker maakte, zou mij zeker somber stemmen.

SALARINO: Het blazen om mijn soep af te koelen zou mij zelfs de koorts op het lijf jagen, als ik daarbij bedacht, wat voor schade een harde wind op zee al niet kan veroorzaken. Ik zou het zand in het uurglas niet kunnen zien lopen, of ik zou aan ondiepten en zandbanken denken. Ik zag mijn rijk beladen “Andrew” liggen, omgeslagen in het zand; de masttop neergebogen over zijn kant om zijn graf te kussen. Als ik naar de kerk zou gaan, en het heiligdom van steen daar zag, zou ik dan niet onmiddellijk aan gevaarlijke rotsen denken, die de zijkant van mijn ranke vaartuig alleen maar hoefden te raken om al zijn specerijen op de wateren rond te spreiden en de ruisende watervloed met mijn zijden stoffen te bekleden?

Kortom, het ene moment een vermogen waard, het volgende niets meer! Zou ik daaraan kunnen denken zonder ook te overwegen dat een ramp als dat mij somber stemmen zou? Praat er maar niet over; ik begrijp heel goed, dat Antonio zo somber gestemd is, omdat hij aan zijn handelszaken denkt.

ANTONIO: Geloof me toch, nee, dat is het niet. Ik dank mijn geluk, dat al mijn zaken niet van één schip afhankelijk zijn; ook niet aan één plaats gebonden. En mijn hele vermogen hangt niet af van de goede afloop van dit jaar. Daarom maken mijn handelszaken mij niet somber.

SALARINO: Wel, dan ben je verliefd.

ANTONIO: Ach, kom, kom nou!

SALARINO: Ook niet verliefd? Dan zullen we het er op houden dat je treurig bent, omdat je niet vrolijk bent. Het zou dan net zo gemakkelijk voor je moeten zijn om te lachen en rond te springen, en te zeggen dat je vrolijk bent, omdat je niet treurig bent. Wel, bij de twee gezichten van Janus,[1] de natuur heeft soms rare snuiters voortgebracht. Sommigen gluren door hun ogen en lachen als een papegaai om een doedelzak; anderen kijken altijd even zuur en zouden nooit hun tanden in een glimlach laten zien, ook al zwoer Nestor,[2] dat de grap het lachen waard was.

Bassanio, Lorenzo en Gratiano komen aanlopen.

SALANIO: Daar komt Bassanio, je hooggeachte neef, met Gratiano en Lorenzo. Vaarwel dan; ik laat je nu in dat beter gezelschap achter.

SALARINO: Ik zou gebleven zijn, totdat ik je weer vrolijk had gemaakt, als betere vrienden mij niet daarvan hadden weerhouden.

---

[1] Romeinse god van het begin en einde, van het openen en sluiten (de maand januari is naar hem vernoemd). Is ook poortwachter aan de Romeinse hemel. Hij wordt afgebeeld met twee gezichten; de één oud, de ander jong.

[2] Nestor was de koning van Pylos, die op hoge leeftijd tegen Troje ten strijde trok. Nu: de oudste persoon in een groep.